

2020 m. kovo 27 d.

Ekstremali situacija neatleidžia nuo pareigos konkuruoti sąžiningai

Ekstremalios situacijos akivaizdoje kylanti egzistencinė krizė verčia ieškoti naujo balanso tarp sąžiningos konkurencijos pamatinių nuostatų ir neįprastos grėsmės daugeliui verslo sektorių bei visai ekonomikai.

Atsižvelgdamos į pasikeitusias ekonomines veiklos sąlygas, Europos Sąjungos konkurencijos priežiūros institucijos išplatino bendrą pranešimą, kad palankiai vertins vartotojams naudingą konkurentų bendradarbiavimą. Tokios iniciatyvos dar prieš porą savaitių būtų vertintos per kartelių prizmę ir draudžiamos. Visgi stebėdamos vis didėjantį paklausos ir pasiūlos atotrūkį, konkurencijos priežiūros institucijos visame pasaulyje įspėjo įmones nesinaudoti situacija nesąžiningiems veiksams, neišnaudoti savo klientų ir vartotojų.

Reaguodami į šių dienų aktualijas WALLESS konkurencijos teisės specialistai apžvelgia, kaip gali keistis konkurencijos teisės reikalavimų įgyvendinimas susiklosčius ekstremaliai situacijai.

1

Vartotojams naudingas konkurentų bendradarbiavimas bus skatinamas

Konkurentų bendradarbiavimas įprastai vertinamas kritiškai konkurencijos teisės prasme ir leidžiamas tik esant retoms išimtims. Dažniausiai šios išimtys būna labai mažų konkurentų kooperavimasis siekiant akumuliuoti derybinę galią ar konkurentų bendradarbiavimas atliekant mokslinius tyrimus, vystant inovatyvius produktus.

COVID-19 krizės kontekste gali prireikti tokio konkurentų bendradarbiavimo, kuris (dalinai) panaikina tarpusavio konkurenciją ir anksčiau būtų buvęs laikomas sunkiausiu konkurencijos apribojimu. Tačiau šiandien yra neišvengiamai reikalingas siekiant užtikrinti prekių tiekimą ar būtinų paslaugų tęstinumą.

Tokio bendradarbiavimo pavyzdžiai galėtų būti konkurentų keitimasis informacija apie prekių likučius, jų poreikį, tiekėjus, turinčius galimybę tiekti prekes, apie klientus, kuriems labiausiai reikalingos prekės ar paslaugos, taip pat tarpusavio veiksmų koordinavimas teikiant būtinas paslaugas, pavyzdžiui, transporto paslaugų teikėjams derinant laikus, maršrutus.

Europos Sąjungos konkurencijos priežiūros institucijos sutarė, kad nesikiš į tiekėjų ir pardavėjų bendradarbiavimo iniciatyvas įgyvendinant būtinas ir laikino galiojimo priemones, skirtas išvengti prekių tiekimo trūkumo. Pagrindinis kriterijus, kurį turi atitikti šios priemonės, yra teigiamas jų poveikis vartotojams atsveriantis konkurenciją ribojantį poveikį.

Įmonės, kurios nėra tikros dėl jų planuojamų bendradarbiavimo iniciatyvų teisėtumo, konkurencijos priežiūros institucijos kviečia neformaliai konsultuotis prieš pradėdant įgyvendinti tokias iniciatyvas.

2

Lankstesnis požiūris į perpardavimo kainų palaikymo priemonių ribojimus

Perpardavimo kainų palaikymo priemonėmis (**PKP**) yra laikomi susitarimai ar suderinti veiksmai, kuriais tiesiogiai ar netiesiogiai prekių tiekėjas ir prekių perpardavėjas siekia nustatyti fiksuotas ar minimalias perpardavimo kainas arba fiksuotą ar minimalų kainų, kurių turi laikytis prekių perpardavėjas, lygį. Susitarimai dėl **minimalių ar fiksuotų** kainų laikomi vienu sunkiausių konkurencijos teisės pažeidimų ir įprastai yra griežtai baudžiami.

Praktikoje geriausiai žinomi PKP pavyzdžiai yra atvejai, kuomet prekių gamintojai ir prekybos centrai tarpusavyje suderina prekių kainas, kurios turi būti taikomos lentynose. Tiekėjų ir prekybininkų santykiai COVID-19 kontekste tampa ypač aktualūs.

Viešojo erdvėje vis pasigirsta atvejų, kuomet iš ekstremalios situacijos pasipelnyti siekiantys prekių gamintojai ar tiekėjai siekia pasigerinti savo pelnus ir ragina prekybininkus kelti paklausių prekių kainas. Vienašaliai raginimai ar siūlymai taikyti tam tikras kainas nėra laikomi draudžiamu susitarimu dėl PKP priemonių, kol šie raginimai nėra įgyvendinami. Tačiau prekybininkams įgyvendinus tiekėjų reikalavimus tokie susitarimai bus griežtai baudžiami. Susitarimo dalyviams – gamintojams ir prekybininkams – gali būti skirta bauda iki 10 proc. jų metinių pajamų.

Galima ir atvirkštinė situacija – matydami stipriai išaugusių paklausą prekybininkai gali bandyti stipriai pakelti kainas, taip blogindami prekių gamintojų įvaizdį vartotojų akyse. Tokioms situacijoms spręsti prekių gamintojai/ tiekėjai gali pasinaudoti **maksimalios perpardavimo kainos** institutu, kuris leidžia nustatyti didžiausią leistiną kainą, kurią prekybininkas gali taikyti prekei ir tai nebus laikoma draudžiama PKP priemonių.

Įprastomis sąlygomis **didžiausią leistiną kainą nustatyti leidžiama** tik jeigu tiek tiekėjo, tiek prekybininko rinkos dalys atitinkamose rinkose neviršija 30 proc. Tačiau COVID-19 kontekste maksimalios kainos taikymas galėtų tapti efektyvia priemone išvengti dvigubos maržos net ir didesniems rinkos dalyviams.

3

Ypatingas dėmesys būtiniausių prekių pardavimo sąlygoms

Apsauginėms kaukėms bei dezinfekciniam skysčiui tapus viena paklausių prekių ir jų kainoms išaugus dešimtims ar daugiau kartų, konkurencijos priežiūros institucijoms kilo poreikis verslui priminti šiaip praktikoje retai pasitaikantį konkurencijos teisės pažeidimą – piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi taikant per dideles kainas ar nesąžiningas komercines sąlygas.

Įprastai šio pobūdžio pažeidimus tirti konkurencijos priežiūros institucijos imasi itin retai, kadangi dažniausiai jos turi ribotas galimybes įrodyti kainų nesąžiningumą, o ir klausimas, kas yra per didelė kaina, konkrečiu atveju retai gali turėti vienareikšmišką atsakymą.

Teismų praktikoje konkurencijos teisės pažeidimas įprastai nustatomas tik esant akivaizdžiam nesąžiningumui lyginant su konkurentų kainomis, kainomis kaimyninėse rinkose, panašių prekių kainomis, vertinant patiriamų sąnaudų ir pardavimo kainos santykį ar kitais būdais. Neretai išsamiai analizei informacijos trūksta, produktai retai kada būna idealiai palyginami, o ekonominės sąlygos skirtingose geografinėse rinkose gali būti per daug skirtingos, kad vien tuo remiantis būtų galima konstatuoti pažeidimą.

Tuo tarpu COVID-19 kontekste stipriai išaugusių kainų nesąžiningumą konkurencijos priežiūros institucijoms įrodyti būtų žymiai paprasčiau – užtektų palyginti išaugusias kainas su prieškrizinėmis to paties gamintojo kainomis ir nustatant, kad nebuvo jokių objektyvių priežasčių kainos išaugimui.

Kitos didžiųjų tiekėjų spaudimo priemonės, pavyzdžiui, atisakymas tiekti prekes siekiant suderėti aukštesnes pardavimo kainas taip pat gali būti pripažintas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi.

Tad didieji prekių gamintojai bei tiekėjai turėtų nepamiršti, kad reikšmingi kainų pokyčiai rinkoje, ypač populiariausių prekių, konkurencijos priežiūros institucijų bus ypatingai stebimi, o baudos už piktnaudžiavimą padėtimi gali siekti net iki 10 proc. bendrovių metinių pajamų.

4

Valstybinis kainų reguliavimas

Siekdama kovoti su nesąžiningų verslų bandymais pasipelnyti iš išaugusių tam tikrų prekių paklausos, 2020 m. kovo 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė atvėrė galimybes esant ekstremaliai situacijai reguliuoti kainas.

Pagal patvirtintą Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo pakeitimo ir papildymo projektą paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją, Vyriausybė, gavusi Vyriausybės ekstremalių situacijų komisijos siūlymą ir Konkurencijos tarybos nuomonę, turi teisę, ekstremalios situacijos galiojimo laikotarpiui nustatyti **būtinųjų prekių ir (ar) paslaugų** kainas.

Pagal patvirtintą projektą reguliuojamos galės būti tiek **didmeninės**, tiek **mažmeninės** kainos.

Vyriausybė taip pat galės įvesti kitus šių prekių ir (ar) paslaugų pardavimo ar teikimo būtinus apribojimus, pavyzdžiui, parduodamų prekių kiekio ribojimus, pardavimo ar paslaugų teikimo vietas, prekių išvežimo ir (ar) eksporto iš Lietuvos Respublikos laikinus draudimus, subjektus, kurie turi pirmenybę įsigyti šias prekes ir (ar) paslaugas ir panašiai

Panašias kainų reguliavimo priemones įvedė ir kitos Europos Sąjungos šalys.

5

Karteliams – jokio lankstumo net krizės sąlygomis

Jokia krizė ir jokia ekstremali situacija nepateisins konkurentų susitarimų, kurių tikslas yra riboti tarpusavio konkurenciją ar dirbtinai palengvinti konkurencijos sąlygas.

Visos Europos Sąjungos konkurencijos priežiūros institucijos vieningai sutaria, kad ir toliau griežtai vertins kartelius ir kitokio ūkio subjektų pobūdžio veiksmus, kuriais siekiama išnaudoti esamą padėtį savo naudai.

Atsižvelgdami į tai, primename, kad konkurencijos teisė griežtai draudžia konkurentams:

1. Susitarti dėl tam tikro savo parduodamų prekių ar teikiamų paslaugų kainų, maržų ar nuolaidų lygio nustatymo, nuolaidų netaikymo;
2. Tarpusavyje pasidalinti rinkas, klientus, viešojo pirkimo konkursus (dalyvavimą ar laimėjimą juose);
3. Keistis strategine individualizuota informacija, įskaitant apie ateities planus;
4. Nustatyti prekių gamybos ar pardavimo kiekius, riboti techninę pažangą ar investicijas;
5. Susitarti dėl bendravimo su tiekėjais ar klientais, jiems taikomų komercinių sąlygų;
6. Naudotis asociacijomis kaip priemone ar platforma koordinuoti savo veiksmus ar derinti kainas.

Tai nėra išsamus draudimų sąrašas – iš esmės bet koks konkurentų tarpusavio konkurencijos ribojimas – bendraujant tiesiogiai ar per trečiąjį asmenį – kuriuo nėra siekiama sukurti naudos vartotojui ir dėl kurio eliminuojama konkurencija rinkoje – laikomas sunkiausiu konkurencijos teisės pažeidimu už kurį taikoma griežčiausia atsakomybė tiek kartelinį susitarimą sudariusiems subjektams, tiek šių subjektų vadovams.

Esame pasiruošusios Jums padėti:

Laura Ziferman
Partnerė
Advokatė

M +370 640 410 36
E laura.ziferman@walless.com

Giedrė Padaigienė
Asocijuotoji teisininkė
Advokatė

M +370 610 39414
E giedre.padaigiene@walless.com